

POSTANOWIENIE

Dnia 25 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk

w sprawie **M. C.**
o wznowienie postępowania,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu
w dniu 25 września 2024 r.
zażaleń skazanego i jego obrońcy
na zarządzenie upoważnionego sędziego Sądu Najwyższego
z dnia 20 czerwca 2024 r., II KO 1/24, o odmowie przyjęcia wniosku o wznowienie
postępowania sporządzonego osobiście przez skazanego M. C.,
na podstawie art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.

postanowił

**uchylić zaskarżone zarządzenie i przekazać sprawę Sądowi
Najwyższemu w Izbie Karnej do ponownego rozpoznania
wniosku o wznowienie postępowania.**

UZASADNIENIE

W dniu 10 stycznia 2024 r. do Sądu Najwyższego wpłynął przekazany przez Sąd Apelacyjny w Lublinie wniosek skazanego M. C., osobiście przez niego sporządzony, o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 13 lipca 2005 r., sygn. akt II AKa 147/05.

Po sporządzeniu przez obrońcę z urzędu wyznaczonego skazanemu przez Sąd Najwyższy (zarządzenie z dnia 6 marca 2024 r. – k. 45) opinii o braku podstaw

do sporządzenia i wniesienia wniosku o wznowienie postępowania zarządzeniem z dnia 19 kwietnia 2024 r. wezwano M. C. do usunięcia braku formalnego wniosku o wznowienie postępowania przez jego sporządzenie i podpisania przez adwokata lub radcę prawnego z wyboru oraz uiszczenie opłaty w kwocie 150 zł, pod rygorem odmowy przyjęcia jego osobistego wniosku. (k. 53). Wezwanie to doręczono skazanemu w dniu 24 kwietnia 2024 r. (k. 56). Pomimo ustanowienia przez skazanego obrońcy z wyboru w osobie adw. M. B. w dniu 26 kwietnia 2024 r. (k. 66 i 76), który w dniu 14 maja 2024 r. zgłosił swój udział w sprawie w charakterze obrońcy (k. 75), wniosek o wznowienie postępowania sporządzony i podpisany przez obrońcę nie wpłynął.

Zarządzeniem z dnia 20 czerwca 2024 r., II KO 1/24, Sąd Najwyższy w osobie upoważnionego sędziego SSN Antoniego Bojańczyka (referenta w sprawie II KO 1/24) odmówił przyjęcia wniosku o wznowienie postępowania sporządzonego osobiście przez skazanego M. C.. Z uzasadnienia tego zarządzenia wynika, że podstawą takiej decyzji procesowej było nieusunięcie w określonym skazanemu terminie (art. 120 § 2 k.p.k.), braku formalnego jego wniosku związanego z przymusem adwokacko-radcowskim (art. 545 § 2 k.p.k.).

Zarządzenie powyższe zaskarżyli w terminie skazany oraz jego obrońca adw. M. B.

M. C. w swoim zażaleniu oraz uzupełniających go pismach z dnia 9 lipca 2024 r. (k. 27), z dnia 5 sierpnia 2024 r. (k. 32) i z dnia 16 września 2024 r. (k. 35 i n.) zarzutów pod adresem zaskarżonego zarządzenia nie sformułował, wskazując jedynie, że ze swojej strony dopełnił wymogu zawartego w wezwaniu Sądu Najwyższego, ponieważ w dniu 26 kwietnia 2024 r. zawarł stosowną umowę z adw. M. B., który w terminie stosownego wniosku do Sądu Najwyższego nie złożył. Do zażalenia dołączył również dokumenty związane z umową z obrońcą, w tym podpisane przez siebie pełnomocnictwo oraz kopie pism kierowanych przez siebie do różnych organów, zaświadczenie o stanie zdrowia oraz kopie szeregu innych dokumentów procesowych związanych z postępowaniem merytorycznym prowadzonym w latach 2004-2005 przed Sądami: Okręgowym i Apelacyjnym w Lublinie. Nadto, w treści zażalenia powoływał się na szereg okoliczności, które w jego ocenie powinny skutkować wznowieniem postępowania.

Natomiast obrońca skazanego w swoim środku odwoławczym zarzucił zarządzeniu z dnia 20 czerwca 2024 r., II KO 1/24, „błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za jego podstawę, a mający wpływ na treść poprzez uznanie, że M. C. nie usunął braku formalnego w postaci przedłożenia wniosku o wznowienie postępowania sporządzonego i podpisanego przez adwokata lub radcę prawnego w terminie 7 dni oraz uiszczenia opłaty w kwocie 150 zł w sytuacji, gdy skazany jest pozbawiony wolności – odbywa karę w zakładzie karnym, nie miał możliwości uczynić zadość zobowiązaniu zawartemu w zarządzeniu Sądu ze względu na swoją sytuację majątkową, a także sytuację faktyczną, która znacznie ograniczała jego możliwości kontaktu ze światem poza zakładem karnym”. Przy tak zredagowanym przepisie ten skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego zarządzenia i przyjęcie wniosku o wznowienie postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Niezależnie od treści środków odwoławczych, których zasadność jest co najmniej wątpliwa (skazany *de facto* przedstawia argumentację dotyczącą wniosku o wznowienie postępowania bez wskazania podstaw do uchylenia lub zmiany zaskarżonego zarządzenia, a z kolei obrońca, kwestionując merytoryczną zawartość zarządzenia poprzez zarzut błędu w ustaleniach faktycznych, postuluje jego zmianę i przyjęcie wniosku o wznowienie, którego to wniosku – sporządzonego i podpisanego przez adwokata lub radcę prawnego – przecież w tej sprawie nie złożono), ich wywiedzenie skutkowało koniecznością wydania przez Sąd Najwyższy postanowienia o charakterze kasatoryjnym. Obligował do tego przepis art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., a więc stwierdzenie, że na etapie postępowania wznowieniowego wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza w postaci nienależytej obsady sądu.

Przed przystąpieniem do wskazania przyczyn takiego postąpienia wiążących się bezpośrednio z osobą sędziego Antoniego Bojańczyka, który wydał zaskarżone zarządzenie oraz okolicznościami skutkującymi jego orzekaniem w Izbie Karnej Sądu Najwyższego i to niezależnie od tego, że na urząd sędziego Sądu Najwyższego i to w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych powołany został na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie przepisów ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa

oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3 – dalej w tekście ustawa o KRS z 2017 r.), dla oczyszczenia przedpola konieczne było rozważenie problematyki stosowania regulacji art. 439 § 1 k.p.k. do decyzji procesowej mającej formę zarządzenia.

Jak wynika z przepisów art. 93 § 1 i 2 k.p.k., jeżeli ustawa nie wymaga wydania wyroku sąd wydaje postanowienie, natomiast w kwestiach niewymagających wydania postanowienia prezes sądu, przewodniczący wydziału, przewodniczący składu orzekającego albo upoważniony sędzia wydaje zarządzenie. Systematyka Rozdziału 11 Kodeksu postępowania karnego wskazuje jednoznacznie, że orzeczeniami są wyłącznie wyroki i postanowienia, nie jest natomiast orzeczeniem zarządzenie.

W związku z powyższym można postawić pytanie, czy stwierdzenie w toku kontroli instancyjnej którejkolwiek z okoliczności wymienionych w art. 439 § 1 k.p.k., którym to uchybieniem dotknięte jest zaskarżone zwykłym środkiem odwoławczym zarządzenie, dopuszcza możliwość uchylenia takiego zarządzenie stosownie do treści tego przepisu *in principio*.

Na tak postawione pytanie zdaniem tego składu Sądu Najwyższego należy udzielić odpowiedzi twierdzącej.

Nie ulega wątpliwości, że zdekodowanie pojęcia „orzeczenie” w jego warstwie językowej, a pośrednio też systemowej (art. 92 k.p.k. i n.), pozwala za orzeczenia – jak to zasygnalizowano wyżej – uznać wyłącznie wyroki i postanowienia. Wydawać by się w związku z tym mogło, że do zarządzenia, które wydawane jest wyłącznie w kwestiach niewymagających wydania postanowienia (art. 93 § 2 k.p.k.) i do którego nie można w związku z tym stosować przepisów dotyczących orzeczeń, skoro orzeczeniem nie jest, nie można przyjmować tego zakresu kontroli instancyjnej, który uregulowany został w art. 439 § 1 k.p.k. Byłby to jednak pogląd nie uwzględniający innych regulacji zawartych w przepisach karnoprosesowych.

I tak, po pierwsze – ogólny przepis art. 92 k.p.k., zgodnie z którym podstawę orzeczenia może stanowić tylko całokształt okoliczności ujawnionych w postępowaniu, mających znaczenie dla rozstrzygnięcia – jak to trafnie zauważa się w orzecznictwie – odnosi się wprawdzie wprost do wyroków i postanowień, ale

znajduje też zastosowanie do zarządzeń (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 8 marca 2006 r., III KK 246/05; z dnia 30 stycznia 2013 r., III KK 173/12). Dyrektywa powyższa musi więc być przestrzegana w razie wydawania przez organ procesowy wszelkich rozstrzygnięć, w tym również mających formę zarządzenia.

Po drugie, do zarządzeń stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zażaleń (art. 466 § 1 k.p.k.). Mają więc w związku z tym zastosowanie do tego rodzaju decyzji procesowych przepisy zamieszczone w Rozdziale 48 Kodeksu postępowania karnego, jak i przepisy dotyczące zażalenia zawarte w Rozdziale 50 (zob. D. Świecki (w:) D. Świecki (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2017, tom II, s. 391).

Po trzecie, skoro w przypadku postanowienia – będącego orzeczeniem – mogą zostać podniesione względne przyczyny odwoławcze uregulowane w art. 438 k.p.k., to brak podstaw do uznania, że nie mogą one stanowić podstawy środka odwoławczego jakim jest zażalenie, którym zostało zaskarżone zarządzenie (wspomniany wyżej art. 466 § 1 k.p.k.).

Po czwarte, zarówno w przepisie art. 438 k.p.k., jak i w przepisie art. 439 § 1 k.p.k. jest mowa o uchyleniu orzeczenia, nie istnieją w związku z tym jakiegokolwiek racje natury prawnej, aby w pierwszym wypadku dopuszczać stosowanie przepisu art. 438 k.p.k. także do zarządzeń, chociaż nie są orzeczeniami, a w wypadku drugiego z nich taką możliwość wyłączać.

Po piąte wreszcie, Sąd Najwyższy w swojej wieloletniej praktyce orzeczniczej uznał za dopuszczalne uchylenie zarządzenia wydanego z naruszeniem art. 40 § 3 k.p.k. w oparciu o przepis art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. (w wydaniu orzeczenia brała udział osoba podlegająca wyłączeniu na podstawie art. 40 k.p.k.) i to niezależnie od tego czy zarządzenie dotyczyło odmowy przyjęcia kasacji lub wniosku o wznowienie postępowania, czy też wcześniejszych decyzji procesowych jak chociażby odmowy przyjęcia wniosku o sporządzenie na piśmie uzasadnienia wyroku, czy też postanowienia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 października 2005 r., III KK 48/05; z dnia 29 marca 2006 r., III KZ 16/06; z dnia 29 listopada 2007 r., III KZ 110/07; z dnia 25 lutego 2011 r., SDI 33/10; 24 października 2013 r., III KZ 59/13; z dnia 17 stycznia 2017 r., II KZ 48/16;

z dnia 17 stycznia 2019 r., V KZ 62/18; z dnia 25 stycznia 2021 r., IV KZ 4/21; z dnia 16 stycznia 2024 r., III KZ 50/23).

Reasumując, trudno uznać, aby w świetle wskazanych wyżej okoliczności, przy uwzględnieniu reguł wykładni językowej i systemowej, ale też funkcjonalnej, inaczej traktować pojęcie orzeczenia na gruncie art. 92 k.p.k., czy też art. 438 k.p.k. i określonych w tym ostatnim przepisie względnych przyczyn odwoławczych, a inaczej w przypadku posługiwania się przez ustawodawcę tym samym terminem w odniesieniu do uchybień mających charakter powodów odwoławczych o charakterze bezwzględny (art. 439 § 1 k.p.k.).

Do rozstrzygnięcia pozostaje w związku z tym jeszcze kwestia, czy wszystkie bezwzględne przyczyny odwoławcze wyszczególnione w art. 439 § 1 k.p.k. mogą stanowić podstawę uchylenia zarządzenia.

Niewątpliwie można o takim postąpieniu sądu odwoławczego mówić, gdy zaskarżone zarządzenie dotknięte jest uchybieniami, o których mowa np. w art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. (zob. powołane już w tym uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego tworzące jednolitą i utrwaloną linię orzecniczą), czy też chociażby w art. 439 § 1 pkt 6 lub 7 k.p.k. (brak podpisu lub sprzeczność w treści orzeczenia/zarządzenia uniemożliwiająca jego wykonanie). Pozorna trudność pojawić się może w przypadku uchybień z art. 439 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., skoro mowa jest w nich o sądzie (powszechnym lub szczególnym, albo sądzie niższego rzędu), jak również uchybienia z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., w który to przepis odnosi się do „nienależytej obsady sądu” lub nieobecności któregośkolwiek z jego członków na całej rozprawie, poza wypadkiem wskazanym w tym przepisie *in fine*. Jeżeli więc zarządzenia nie wydaje sąd, lecz wyłącznie jeden z podmiotów wskazanych w art. 93 § 2 k.p.k., do wydawać by się mogło, że nie wchodzi w grę uchylenie tylko z tych przyczyn rozstrzygnięcia mającego postać zarządzenia. Jak to wskazano wyżej trudność powyższa ma jednak charakter pozorny, skoro taka możliwość wynika z koniczności traktowania zarządzeń tak jak orzeczeń, jeżeli w toku postępowania odwoławczego ujawniło się odpowiadające opisanym w tych przepisach powodom bezwzględny uchybienie. Skoro, jak to wykazano wyżej, zastosowanie art. 439 § 1 k.p.k. odnosi się do zarządzeń, których nigdy nie wydaje sąd, lecz wyłącznie któryś z podmiotów wymienionych w art. 93 § 2 k.p.k., to pomimo

operowania przez ustawodawcę w tych wypadkach pojęciem „sądu” nie można odrzucić uchylenia z tego powodu również zarządzenia, którego nie może siłą rzeczy wydać sąd, a wyłącznie prezes sądu, przewodniczący wydziału, przewodniczący składu orzekającego albo upoważniony sędzia. Takiemu rozróżnieniu stoi na przeszkodzie zasada równego traktowania. Wszak trudno dopuścić, aby tylko z powodów formalnych (formy wydanego rozstrzygnięcia), można z obrotu prawnego rugować wyłącznie orzeczenia, a dopuścić, aby obciążone tego samego rodzaju wadami decyzje procesowe mające formę zarządzeń podobnej weryfikacji nie podlegały, jeżeli tego rodzaju rozstrzygnięcia, które nie są co bezsporne „orzeczeniami” wydawanymi wyłącznie przez „sąd”, podlegają – jak to zauważono wcześniej – kontroli odwoławczej zarówno przez pryzmat przyczyn odwoławczych przewidzianych w art. 438 k.p.k., jak i w art. 439 § 1 k.p.k.

Podsumowując, zdaniem Sądu Najwyższego wydane w oparciu o przepis art. 93 § 2 k.p.k. zarządzenia, dotknięte uchybieniami odpowiadającymi bezwzględny przyczynom odwoławczym określonym w art. 439 § 1 k.p.k., w tym w pkt. 2 tego przepisu, podlegają uchyleniu tak jak orzeczenia, a więc niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść takiego zarządzenia.

W tym stanie rzeczy, skoro zaskarżone zarządzenie wydała osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej – w sposób sprzeczny z regulacjami konstytucyjnymi i konwencyjnymi – ustawą o KRS z 2017 r., to nie tylko orzeczenia wydane z udziałem takiej osoby lub lecz również zarządzenia przez nią wydawane, dotknięte są uchybieniem z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. (pkt 1 uchwały połączonych Izb Sądu Najwyższego: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, OSNK z 2020 r., z. 2, poz. 7).

W odniesieniu do sędziego Antoniego Bojańczyka dodatkową podstawą przemawiającą za powyższym rozstrzygnięciem są okoliczności związane z jego aktualnym orzekaniem w Izbie Karnej Sądu Najwyższego, do której nigdy nie został – w zgodzie z art. 179 Konstytucji RP – powołany (zob. w tym przedmiocie postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 października 2023 r., II KK 82/23; z

dnia 7 marca 2024 r., IV KK 571/23; z dnia 17 września 2024 r., IV KK 422/22), bowiem powołanie to nastąpiło do mającej, jak to wynika z orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ostatnio wyrok z dnia 23 listopada 2023 r., *Wałęsa przeciwko Polsce* [skarga nr 50849/21]) charakter sądu specjalnego Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych i to w nietransparentnej procedurze. Wady tej nie mogło konwalidować następcze przeniesienie go do legalnej Izby Sądu Najwyższego decyzją osoby pełniącej funkcję Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, w sposób stanowiący ominięcie wskazanego wyżej wymogu konstytucyjnego.

Zgodnie z art. 439 § 1 k.p.k., uchylenie orzeczenia (w tym wypadku zarządzenia) dotkniętego uchybieniem mającym postać bezwzględnej przyczyny odwoławczej następuje niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia (zarządzenia). W związku z tym irrelewantne dla wydanej obecnie decyzji procesowej mają wady wniesionych środków odwoławczych, czy też okoliczność, że wniosek o wznowienie postępowania, którego przyjęcia zaskarżonym zarządzeniem odmówiono, z uwagi na kierunek zaskarżenia (na korzyść) nie jest ograniczony żadnym terminem.

W toku ponowionego postępowania konieczne stanie się przeprowadzenie pełnej procedury związanej ze złożeniem przez skazanego wniosku niespełniającego warunków formalnych określonych w art. 545 § 2 k.p.k. w tym również związanych z jego opłaceniem, bowiem wcześniejsza opłata (k. 120 akt II KO 1/24) została skazanemu zwrócona (k. 125).

Kierując się omówionymi względami postanowiono jak na wstępie.

SSN Tomasz Artymiuk

[PGW]

[ms]